

Biënnale =

1. sponsors

2. kleinere sponsors

3. curatoren

4. kunstenaars*

* vrij naar 'The Istanbul Drawing' (2005), Dan Perjovschi

Venetië en Istanbul hebben behoorlijk wat met elkaar gemeen. Beide liggen aan zee, profiteren van een zomers klimaat dat getemperd wordt door een warme bries, hebben een zeer turbulente geschiedenis met handelshoogtepunten en ettelijke veroveringen als dieptepunten achter de rug en vormen vandaag toeristische trekpleisters. Het met 40.000 inwoners dorpse Venetië en het kosmopolitische Istanbul waar om en bij de vijftien miljoen mensen wonen, houden beide ook een biënnale voor actuele kunst. Deze zomer en nazomer bezochten we de 51^{ste} editie van 'La Biennale di Venezia' en de negende editie van 'Uluslararası Istanbul Biennial'.

Ive Stevenheydens

Een grande dame en een jonge Turk

Sinds enkele jaren is de beeldende kunstbiënnale van Venetië ingebed in een internationale kunstenmanifestatie waar disciplines mooi afgelijnd naast elkaar aan bod komen.¹ De kunstbiënnale heeft een geschiedenis die teruggaat tot 1893, toen het stadsbestuur op 19 april besliste een tweemaaljaarlijks artistiek treffen voor schilderkunst en sculptuur op poten te zetten. Twee jaar later, op 30 april 1895, vond de opening van de eerste editie plaats, een gebeuren waarin lokale kunstenaars – velen daarvan kenden elkaar van artistieke meetings in Café Florian – hun werk spiegelden aan dat van internationale artiesten. Niet zomaar voor de fun, voor artistieke uitwisseling of voor de goede contacten, maar meteen ook voor een verguld sculptuurtje (een gouden gevleugeld leeuw-tje) én een geldprijs. Dankzij combitickets met de trein, klokte de eerste biënnale op meer dan 200.000 bezoekers af. Tijdens de we-

SURE... (HESITATING)... WELL, THAT DEPENDS...

reldoorlogen werd het evenement *on hold* gezet, om daarna weer tweejaarlijks plaats te vinden. Sinds 1948, met onder andere de erkenning van Picasso's werk, focust de biënnale naar eigen zeggen op kritisch, avant-gardistisch werk met een eigen signatuur. De biënnale van Venetië is nog steeds een internationaal gegeven waarbij verschillende landen artiesten en werken inzenden voor een 'wedstrijd', een concept dat enigszins vergelijkbaar is met dat van de Olympische Spelen of het Eurosongfestival. Daarnaast worden thematische/conceptuele tentoonstellingen door (een) curator(en) bedacht. Venetië heeft de naam een gebeuren te zijn waar elke artiest met enige renommee – of beter, *arrivé* – hoort tentoongesteld te hebben. Aan de andere kant durven landen wel eens hun 'opkomende ster' uitsturen, wat in de pers steevast tot lijstjes en nietszeggende hype leidt.

De biënnale van Istanbul is relatief jong. Hoewel de Istanbul Foundation for Culture and Arts (IFCA) sinds 24 jaar evenementen organiseert in de disciplinevelden klassieke muziek, jazz, film en beeldende kunsten, met als doel een dialoog te onderhouden tussen de Turkse cultuur en de internationale sfeer, trapt de IFCA pas in 1987 af met een internationale biënnale voor beeldende kunsten. De eerste aflevering beperkt zich tot het introduceren van Europese artiesten in Turkije. Onder meer François Morellet en Michelangelo Pistoletto tonen er voor het eerst werk. Voorts organiseren Oostenrijk, Zwitserland, Polen en Joegoslavië tentoonstellingen. Tijdens de volgende edities krijgen één of meerdere curatoren beslissingsrecht en wordt er thematisch gewerkt, vaak met beeldende kunst die in 'traditionele' of 'herbestemde' plekken wordt tentoongesteld. In die thematiek keert vaak de positionering van Istanbul en de Turkse cultuur tegenover andere steden en maatschappelijke beschouwingen en condities weer. 'Nationalistische' bijdragen van landen analoog aan het basisconcept van Venetië lopen wel in de stad, maar worden, samen met evenementjes van galleries, tot zijactiviteiten verbannen. De artiesten die de laatste jaren in Istanbul tentoongestelden, zijn over het algemeen jonger en hebben vaak een 'nomadische achtergrond': ze reisden vaak en woonden in verschillende steden.

Een onduidelijke bestaansreden

Vooreerst dit. Het laatste decennium schieten biënnales voor hedendaagse kunst als paddenstoelen uit de grond. Het lijkt wel alsof elke zichzelf respecterende stad er eentje hoort te hebben. Biënnales blijven bovendien een perfecte tool voor *city marketing*: plekken die op het punt staan te veranderen, of middelgrote steden die aan de aandacht van toeristen verloren dreigen te gaan, hanteren sinds een aantal jaren het biënnalerecept om zichzelf in het zonnetje te zetten. Liverpool, Moskou, Göteborg, Berlijn, Dakart, Lyon, São Paulo – ze hebben allemaal een biënnale voor actuele kunst. Daarnaast vinden tientallen triënnales en quadriënnales plaats, plus 'uitzonderlijke' projecten zoals 'Manifesta', het nomadische kunstproject dat om de twee jaar in een Europese stad neerstrijkt.

Browsend door de *mission statements* van deze biënnales, struikelen we steeds over dezelfde doelstellingen: het presenteren van de lokale actuele kunstscène, ze spiegelen en toetsen aan een internationaal plan, artistieke ontmoetingen en samenwerkingen nastreven, internationaliseren (globaliseren?), het publiek laten kennismaken met minder bekende hoeken van de stad, enzovoort.²